

NOȚIUNEA ȘI CARACTERIZAREA GENERALĂ A INFRAȚIUNILOR ECOLOGICE

Xenofon ULIANOVSKI,

doctor habilitat în drept, profesor universitar interimar (USM)

Infrațiunea ecologică constituie un act ilegal care dăunează în mod direct mediului. Organismele internaționale, precum G8, Interpol, Uniunea Europeană, Programul Ecologie al ONU și Institutul Regional ONU de cercetări în domeniul Justiției Penale au recunoscut următoarele fapte ca infrațiuni ecologice: comerțul ilegal cu faună sălbatică, cu diferite specii pe cale de dispariție ce contravine Convenției privind comerțul internațional cu specii pe cale de dispariție ale faunei și florei (CITES); Contrabanda de ozon și alte substanțe (ODS), ce contravine Protocolului de la Montreal (1987) privind substanțele care diminuează stratul de ozon.

Îngroparea și comerțul ilicit cu deșeurile periculoase, ce contravine Convenției Basel (1989) privind controlul circulației transfrontaliere a deșeurilor periculoase și alte deșeuri și eliminările lor; Pescuitul ilegal, nedeclarat și nereglementat, ce contravine cerințelor diverse impuse de organizațiile regionale ce reglementează pescuitul.

Aceste fapte sunt pasibile de răspunderea și sancționarea penală. Interpol facilitează cooperarea polițienească internațională și asistă țările membre în aplicarea eficientă a legilor naționale și internaționale privitor la mediu.

Cuvinte-cheie: infrațiune ecologică; comerțul ilegal cu faună sălbatică; pescuitul ilegal nedeclarat și nereglementat; cooperarea polițienească internațională.

* * *

Environmental crime is an illegal act which is directly harmful to the environment. International bodies such as the G8, Interpol, European Union, United Nations Environment Programme and the United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute have recognized the following environmental crimes: illegal wildlife trade of endangered species according to the Convention on International Trade in Endangered Species of Fauna and Flora (CITES); Smuggling of Ozone and other substances (ODS) according to the Montreal Protocol (1987) on Substances that Deplete the Ozone Layer; Dumping and illicit trade with dangerous waste according to the Basel Convention (1989) regarding on the Control of Transboundary Movement of Hazardous Wastes and Other Wastes and their Disposal; Illegal, unreported and unregulated fishing according to controls imposed by various regional fisheries management organizations.

These crimes are subjects to criminal liability. Interpol facilitates international police cooperation and assists its member countries in the effective enforcement of national and international environmental laws and treaties.

Keywords: environmental crime; illegal wildlife trade; unreported and unregulated fishing; international police cooperation.

Protecția mediului înconjurător constituie o prioritate națională, care vizează în mod direct condițiile de viață și sănătatea populației, realizarea intereselor economice și social-umane, precum și capacitățile de dezvoltare durabilă a societății pe viitor.

Relațiile omului și societății cu mediul se reglementează de multiple *documente de drept internațional*, cum ar fi: Conferința ONU cu privire la mediu și dezvoltarea lui, care a avut loc la 3-14 iunie 1992 în Rio de Janeiro//www.moldlex.md; Convenția din 22.05.2001 de la Stockholm privind poluanții organici persistenti//www.moldlex.md; Convenția privind diversitatea biologică, redactată la Rio de Janeiro la 5.06.1992 (în vigoare pentru Republica Moldova de la 18.01.1996); Protocolul din 29.01.2000 de la Cartagena privind bio-securitatea la Convenția privind diversitatea biologică//TI,38/303, 2006; Protocolul din 17.12.94 al Cartei Energetice privind eficiența energetică și aspectele ecologice conexe//TI,11/205, 1999; Convenția din 17.03.92 privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontaliere și a lacurilor internaționale//TI,7/65, 1999; Convenția Internațională din 06.12.51 de Protecție a Plantelor//www.moldlex.md; Convenția internațională din 02.12.61 pentru protecția noilor soiuri de plante//TI,26/114, 2001; Protocolul din 24.06.98 privind poluanții organici persistenti la Convenția din 1979 asupra poluării atmosferice transfrontaliere pe distanțe lungi și Protocolul privind metale grele la Convenția din

1979 asupra Poluării Atmosferice Transfrontaliere pe Distanțe Lungi //www.moldlex.md; Convenția-cadru a ONU cu privire la schimbarea climei, semnată la New York la 9.05.1992 (în vigoare pentru Republica Moldova de la 7.09.1995); Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa, adoptată la Berna la 19.09.1979 (în vigoare pentru Republica Moldova de la 1.09.1994); Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului înconjurător în zonele transfrontaliere, adoptată la Espoo (Finlanda) la 25.02.1991 (în vigoare pentru Republica Moldova de la 10.09.1997); Carta Mondială pentru natură, adoptată la New York la 28.10.1982, prin care AG a ONU proclamă o serie de principii de conservare pentru a ghida și judeca conduita omului care afectează natura (Republica Moldova a aderat la Cartă prin Hotărârea Parlamentului 1546-XII din 23.06.1993); Convenția privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontaliere și a lacurilor internaționale, adoptată la Helsinki la 17.03.1992 (în vigoare pentru Republica Moldova din 6.10.1992).

Reglementările de drept național se regăsesc în Constituția RM; Codul funciar adoptat prin Legea nr.828 din 25.12.1991; Codul silvic adoptat prin Legea nr.887 din 21.06.1996; Codul subsolului adoptat prin Legea nr. 1511 din 15.06.1993; Codul apelor adoptat prin Legea nr.1532 din 22.06.1993; Legea nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjură-

tor; Legea regnului animal nr.439 din 27.04.95; Legea 39/29.02.2008 privind protecția soiurilor de plante//MO, 99-101/364, 06.06.2008; Legea 265/28.07.2006 privind protecția animalelor folosite în scopuri experimentale sau în alte scopuri științifice//MO, 168-169/762, 27.10.2006; Legea 239/08.11.2007 regnului vegetal//MO, 40-41/114, 26.02.2008; Legea 1102/06.02.97 cu privire la resursele naturale//MO, 40/337, 19.06.1997; Codul silvic 887/21.06.96//MO, 4-5/36, 16.01.1997; Legea 440/27.04.95 cu privire la zonele și fâșiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă//MO, 43/482, 03.08.1995; Legea 94/05.04.2007 cu privire la rețeaua ecologică//MO, 90-93/395, 29.06.2007; Legea 1422/17.12.97 privind protecția aerului atmosferic//MO, 44-46/312, 21.05.1998; Legea 1538 din 25.02.1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat//MO, 47-48/134 din 03.03.2009 și de prevederile altor legi și acte legislative ce țin cont de problematica protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale.

Cuvântul „mediu” exprimă o noțiune cuprinzătoare și fundamentală, prin care înțelegem lumea vie și cea neînsuflită, în principiu tot, sau aproape tot ce înconjoară omul.

În legislația Republicii Moldova nu se definește noțiunea mediului, însă în art.4 al Legii privind protecția mediului înconjurător se descriu elementele lui – solul, subsolul, apele, flora și fauna, aflate pe teritoriul republicii, precum și aerul din spațiul de deasupra acestui teritoriu.

Încercări de a defini mediul s-au făcut pe parcursul anilor doar în literatura de specialitate.

Într-o opinie s-a statuat că mediul constituie totalitatea înfăptuirilor, fenomenelor și energiilor lumesti ce vin în contact cu o ființă, de care depinde soarta acesteia și a căror acțiune provoacă o reacțiune în zisa ființă [1].

Într-o altă concepție, mediul s-a definit ca ansamblul factorilor ecologici (ambianța) în conjunctura căroro activitatea umană a provocat modificări profunde, de cele mai multe ori, ireversibile [2].

Deși mediul nu poate fi definit în sens strict juridic, susținem părerea că *prin mediu trebuie să înțelegem totalitatea factorilor naturali și a celor creați prin activități umane care, în strânsă interacțiune, influențează echilibrul ecologic, determină condițiile de viață pentru om și cele de dezvoltare în ansamblu a societății umane* [3].

Principiile de bază ale protecției mediului sunt stipulate în art.3 al Legii privind protecția mediului înconjurător:

a) prioritatea scopurilor și activității de protecție a mediului în cadrul realizării intereselor de ordin economic și social-uman ale populației pentru prezent și viitor;

b) obligativitatea executării legislației cu privire la protecția mediului, respectării standardelor, normativelor și limitelor admisibile de folosire a resurselor naturale și energiei, de aplicare a factorilor chimici, fizici și biologici asupra componentelor mediului, de emisii și deversări nocive, de depozitare a deșeurilor provenite din activitățile economice;

c) responsabilitatea tuturor persoanelor fizice și ju-

ridice pentru prejudiciul cauzat mediului; prevenirea, limitarea, combaterea poluării, precum recuperarea pagubei, cauzate mediului și componentelor lui din conținutul persoanelor fizice și juridice care au admis (chiar și inconștient sau din neglijență) dauna;

d) proiectarea, amplasarea și punerea în funcțiune a obiectivelor social-economice, realizarea programelor și activităților care presupun schimbări ale mediului înconjurător sau ale unor componente ale acestuia se admit numai:

– cu condiția informării (de către autoritățile administrației publice locale și beneficiari) și cu acordul populației care locuiește în perimetrul zonei de protecție cu condiția informării (de către autoritățile administrației publice locale și beneficiari) și cu acordul populației care locuiește în perimetrul zonei de protecție sanitară a obiectivului respectiv, în etapele de proiectare și amplasare a acestuia, cu cel puțin 30 de zile înainte de întocmirea materialelor de atribuire a terenului în conformitate cu legislația;

– cu avizul pozitiv al Expertizei ecologice de stat asupra documentației de proiect, elaborate în modul stabilit etc.

Pornind de la reglementările legale în vigoare, în cadrul raporturilor de dreptul mediului poate interveni, alături de răspunderea civilă, și cea contravențională, *răspunderea penală*.

Răspunderea penală în acest domeniu se aplică ca ultima măsură și are ca sarcină protejarea relațiilor sociale de mediu prin reprimarea infracțiunilor ecologice.

Se cunoaște că fiecare încălcare a legii prezintă un anumit grad de pericol social, care, desigur, nu este uniform. Cel mai mare grad de pericol social îl prezintă tocmai *ilicitul penal*.

Astfel, din categoria instrumentelor juridice de protecție și conservare a mediului, mijloacele de drept penal sunt cele mai severe.

Răspunderea penală, alături de celelalte forme ale răspunderii juridice specifice dreptului mediului, este un mijloc represiv important pentru protecția și dezvoltarea mediului.

Prin implicarea legii penale în protecția mediului, se urmărește realizarea, în primul rând, a uneia din funcțiile sale fundamentale, respectiv funcția preventivă (prevenția generală și prevenția specială).

Comportamentele inconvenabile din punct de vedere social-economic sunt reglementate și incriminate atât prin norme de incriminare-cadru, cât și prin norme de incriminare speciale.

Răspunderea penală pentru încălcarea legislației mediului se înscrie în cadrul răspunderilor infracționale, specificul angajării ei în domeniul protecției mediului fiind determinat de natura obiectului ocrotit de lege, respectiv factorii de mediu, a căror atingere este adusă prin infracțiunea săvârșită.

Infracțiunea ecologică – poate fi definită ca fiind fapta socialmente periculoasă, savârșită cu vinovăție, ce reprezintă o amenințare a intereselor societății în domeniul protecției mediului, a vieții și sănătății oamenilor.

Infracțiunea ecologică este acea faptă periculoasă ce constă în poluarea mediului (natural sau artificial),

perturbarea activității de prevenire, reducere sau înlăturare a poluării, de natură să pună în pericol sănătatea oamenilor, animalelor și a plantelor, sau să producă mari pagube economiei naționale.

Infrațiunea de mediu reprezintă o categorie relativ nouă, de ultimă generație, în cadrul general al infracțiunilor. Ea are ca rezultat afectarea obiectivă a calității mediului sau punerea în pericol a acestei valori sociale.

Infrațiunile de mediu pot fi fapte comisive sau omisive săvârșite cu vinovăție sub formă de intenție sau imprudență, sub toate modalitățile lor.

Infrațiunea ecologică este un element constitutiv al raportului de răspundere penală în dreptul mediului.

Raportul juridic penal de mediu cuprinde: subiecții, conținutul și obiectul.

Subiecții raportului de răspundere penală în dreptul mediului sunt: subiecții activi (persoane fizice și juridice) și subiecții pasivi (statul).

Persoana fizică este subiect activ, dacă îndeplinește condițiile generale de responsabilitate juridică penală.

De regulă, subiecții activi sunt calificați.

Subiectul pasiv general (victima) la infracțiunile de mediu este stabil, deoarece el este chemat să asigure respectarea ordinii de drept pe teritoriul asupra căruia își exercită suveranitatea, respectiv, respectarea calității mediului.

Subiecții pasivi secundari sunt acele persoane fizice sau juridice care sunt titulare ale valorii sociale protejate.

Răspunderea penală pentru infracțiunile ecologice atrage sancționarea penală [4].

Criminalitatea ecologică împotriva mediului devine din ce în ce mai profitabilă generând, anual, la nivel global, o cifră de afaceri estimată între 18 și 24 mld. euro, în special prin activitățile de depozitare ilegală de deșeuri periculoase, trafic de substanțe toxice interzise și contrabanda de resurse naturale protejate.

Comerțul ilicit cu produse provenite de la specii rare, amenințate cu dispariția, asigură cel mai înalt profit și constituie cea de-a doua piață ilegală din lume, după cea a drogurilor.

Este cunoscut faptul că acest tip de criminalitate este în plină expansiune, în ciuda măsurilor luate de prevenire și combatere.

De exemplu, numai în Italia, și numai traficul ilegal de deșeuri reprezintă a doua activitate a organizațiilor criminale ale „ecomafiei”, după traficul de droguri, fiind estimată la o valoare financiară de peste 100 mil. euro anual.

Asemenea fapte sunt încurajate și prin aceea că, în marea lor majoritate, deși contrare legii și de o pericolozitate socială deosebită, rămân nepedepsite atât datorită legislației penale inadecvate domeniului, cât și stării cronice de ineficiență în aplicarea sa.

Reglementări despre necesitatea protecției naturii se găsesc chiar și în legislațiile statelor antice.

Astfel, în tratatul lui Platon *Legile* pământul era considerat ca proprietatea statului. Grijă omului față de pământ trebuia să fie mai puternică decât chiar iubirea copiilor față de mamă. Se interzicea vânatoarea în timp de noapte, cu plase, prinderea (dobândirea) peștelui cu

ajutorul substanțelor otrăvitoare, – „sucerilor care tulbură apele” etc.

În Codul penal al R. Moldova din 1961 nu exista vreun capitol din partea specială, care ar fi incriminat infracțiunile ecologice. Unele din infracțiunile ecologice le conținea cap. VI intitulat „Infracțiuni economice”, cum ar fi: art.167. Tăierea ilegală a pădurii; art.168. Distrugerea sau vătămarea intenționată a masivelor forestiere; art.169. Distrugerea sau vătămarea din imprudență a masivelor forestiere; art.170. Vânatul ilegal; art.171. Îndeletnicirea ilegală cu pescuitul sau alte exploatari ale apelor; art.172. Încălcarea regulilor veterinare; art.173. Încălcarea regulilor de combatere a vătămătorilor și bolilor plantelor [5].

Trebuie precizat faptul că utilizarea mijloacelor dreptului penal pentru protejarea mediului se impune greu atâta vreme cât valorile tradiționale ocrotite, precum viața persoanei sau proprietatea, sunt înlocuite, în acest caz, cu apa sau aerul – pe de o parte, iar pe de altă parte, pagubele cuantificabile și reparabile economic sunt greu evaluabile în bani.

Cu toate acestea, sub presiunea realităților, juridicul s-a adaptat și problemelor de mediu astfel ca, începând cu legea germană privind lupta contra criminalității de mediu, din 1980, infracțiunile ecologice și-au făcut apariția în Registrul penal fiind multiplicat și diversificate, treptat, în capitole speciale ale codurilor penale sau sistematizate în codurile mediului.

Răspunderea penală își are locul în cadrul dreptului mediului datorită tocmai faptului că dreptul penal în ansamblu apără, în general, ordinea de drept, dar stabilește sancțiuni și pentru atingerea acelor valori sociale care sunt ocrotite prin normele dreptului mediului.

Răspunderea penală pentru încălcarea normelor privind protecția mediului se înscrie în principiile și regulile generale ale răspunderii infracționale, dar prezintă și un anumit specific. Specificul acestei răspunderi este determinat de natura obiectului ocrotit de lege și a cărui atingere este adusă prin abaterea săvârșită cu vinovăție.

În domeniul mediului, instituțiile fundamentale ale dreptului penal capătă anumite particularități, date de specificul instituțiilor acestei ramuri de drept, fără ca prin aceasta să se deroge de la principiile generale ale dreptului penal. Toată legislația penală care acționează în domeniul protecției mediului are un justificat caracter de tehnicitate datorat specificului său. Acest aspect nu trebuie însă să aibă rolul de a descuraja efortul de sistematizare, pentru că numai în acest mod se poate realiza o mai bună cunoaștere a legislației ecologico-penale și, implicit, o mai corectă interpretare și aplicare a acesteia [6].

Cele mai grave abateri din această categorie sunt considerate **infracțiuni ecologice**.

Infracțiunile ecologice sunt reglementate de capitolul IX al părții speciale a Codului penal intitulat „Infracțiuni ecologice”. Astfel acest capitol, fără îndoială, indică faptul că toate componentele de infracțiune ce le conține acest capitol sunt ecologice, adică atentează la mediul înconjurător.

Totuși, Codul penal nu dă noțiunea infracțiunii ecologice, oferind elaborarea și definirea infracțiunii ecologice științei juridico-ecologice.

Necesitatea definirii infracțiunii ecologice este oportună pentru a răspunde la trei întrebări:

1) Sunt infracțiuni ecologice doar acele componente de infracțiune care sunt incluse în acest capitol, sau ele, din unele sau alte cauze, pot fi reglementate și de alte capitole ale Codului penal.

2) Ce este comun la infracțiunile ecologice și la care consecințe juridice duc recunoașterea infracțiunii (sau grupului de infracțiuni) ca ecologice.

3) Este oare destul de completă și consecventă reglementarea juridico-penală a comportamentului referitor la obiectele mediului înconjurător?

Însăși noțiunea infracțiune ecologice se bazează pe două grupuri de premise.

La prima se atribuie pericolul impactului antropogen, care cauzează un așa prejudiciu mediului înconjurător, care poate submina condițiile existenței omului ca o categorie, să deregleze funcționarea societății omeneste, să ducă la schimbări genetice etc.

Răspunderea pentru infracțiunile ecologice reprezintă instrumentul de autoapărare a societății în scopul supraviețuirii.

A doua grupă de premise o constituie condițiile stabilite de lege ale survenirii și realizării răspunderii penale.

Infracțiunile ecologice reprezintă doar un tip, un grup de infracțiuni, prevăzute de Codul penal [7].

Din aceste considerente, noțiunile ce descriu aceste infracțiuni reflectă și țin cont de specificul comportamentului dăunător social și ecologic, cât și de caracteristicile generale ale infracțiunii, adică a faptei pasibile de pedeapsa penală, prevăzute de art. 14 Cod penal.

Analiza conținutului definiției infracțiunii ecologice se bazează pe caracteristica unor așa trăsături ale ei, cum este trăsătura ecologică, ilegalitatea și prejudiciabilitatea (pericolul social).

Trăsătura ecologică (sau considerarea unei sau altei infracțiuni ca ecologice) este în strânsă coeziune cu legitățile sociale și socionaturale în interacțiunea societății și a omului cu natura, cu mediul înconjurător, și exprimă nivelul istoric de dezvoltare a științei, tehnologiilor, depinde de nivelul de reprezentare științifică cu privire la mecanismele și consecințele diferitelor tipuri de impuneri antropogene, și dă posibilitatea de a evidenția acest grup de infracțiuni ca relativ independente în structura și sistemul faptelor ilegale periculoase.

Criteriile de identificare a infracțiunilor ecologice sunt: exploatarea obiectelor mediului înconjurător (a componentelor, elementelor lui, cât și a resurselor naturale) ca bază operațională de activitate, necesară pentru menținerea vieții, sau altei valori sociale.

Legislația penală în vigoare nu dă definiția noțiunii de infracțiune ecologice.

Totuși, analizând componentele infracțiunilor ecologice, locul lor în sistemul de infracțiuni, se poate da noțiunea infracțiunilor ecologice.

Natura juridică a acestor definiții a infracțiunilor ecologice se bazează nu doar pe prevederile legale cu privire la infracțiunile ecologice, nu doar pe interpretarea doctrinară, științifică a lor, ci și pe baza proceselor, priorităților economice, politice și sociale.

Astfel, în doctrina penală s-au dat mai multe definiții ale infracțiunilor ecologice.

S-a susținut că infracțiunile ecologice sunt acele infracțiuni care aduc atingere regimului de protecție a dreptului mediului [8].

Într-o altă opinie, infracțiunile ecologice sunt considerate acele fapte, prin care se poluează mediul sau acțiuni (inacțiuni) prin care direct sau indirect se aduce atingere intereselor de protecție cantitativă sau calitativă a factorilor de mediu [9].

O altă opinie doctrinară (influențată de doctrina franceză) se referă la infracțiunile ecologice ca la niște „fapte periculoase prin săvârșirea cărora se aduc atingere relațiilor sociale, a căror ocrotire este condiționată de apărarea elementelor naturale și antropice ale mediului, atingeri care se concretizează din punctul de vedere al consecințelor într-o pagubă adusă persoanelor fizice și juridice care le dețin în proprietate și le administrează, în crearea de pericole pentru sănătatea oamenilor, animalelor și plantelor sau producerea de pagube economiei naționale” [10].

Doctrina franceză consideră infracțiunile de mediu ca fiind acele fapte periculoase prin săvârșirea cărora se aduc atingere relațiilor sociale a căror ocrotire este condiționată de apărarea factorilor naturali și artificiali ai mediului, atingeri care se concretizează din punctul de vedere al consecințelor printr-o pagubă produsă persoanelor fizice sau juridice care îi administrează, prin punerea în pericol a sănătății oamenilor, a animalelor și plantelor sau prin producerea de pagube economiei naționale [11].

Nu orice încălcare a normelor de drept al mediului angajează răspunderea penală, ci numai acele abateri care au un grad de pericol social ridicat, reprezentând astfel o serioasă amenințare a celor mai importante interese ale societății în acest domeniu. Pentru a fi infracțiuni, faptele poluante trebuie să prezinte un pericol social deosebit, oricum mai ridicat decât al contravențiilor și să fie săvârșite în astfel de împrejurări încât, potrivit legii penale, să constituie infracțiuni [12].

În doctrina rusă, o atenție sporită elaborării definiției, noțiunii infracțiunii ecologice a fost acordată de mai mulți savanți.

Unii savanți consideră infracțiunile ecologice ca fapte social periculoase (acțiuni, inacțiuni), prevăzute de legea penală, care atentează la mediul înconjurător și la componentele sale [13].

Alții consideră că infracțiunile ecologice sunt faptele social periculoase (acțiuni, inacțiuni), prevăzute de legea penală și interzise de ea sub amenințarea aplicării pedepsei penale, care atentează la mediul înconjurător și la componentele lui, la folosirea rațională și protecția cărora asigură existența și activitatea normală a omului, la securitatea ecologică a populației și teritoriilor, și care constă în folosirea ilegală nemijlocită a obiectelor naturale (sau în influențarea ilegală asupra stării lor) ca valori sociale, ce duc la schimbări negative asupra calității mediului înconjurător, distrugerii sau deteriorării obiectelor naturale [14].

În Principiile de bază în sfera preîntâmpinării infracționalității și justiției penale în contextul dezvoltării și noii ordini economice internaționale (Anexă la Planul de acțiuni Milano), adoptate de Congresul VII al ONU cu privire la preîntâmpinarea infracțiunilor și comportamentul față de infractori.

Infracțiunile ecologice sunt acele fapte prejudiciabile (social periculoase), prevăzute de legea penală, care atentează la mediul înconjurător și componentele lui, folosirea rațională și protecția cărora asigură condițiile optime de viață ale omului, cât și la securitatea ecologică a populației și a teritoriilor și care constau în folosirea nemijlocită, ilegală a obiectelor naturale (sau în influențarea nemijlocită asupra lor) ca valori sociale, fapte ce duc la schimbări negative ale stării și calității mediului înconjurător.

Gradul prejudiciabil (pericolul social) al infracțiunilor ecologice nu se limitează doar la consecințele concrete dăunătoare, la sumele daunelor ecologice și economice cauzate, cât și la dauna concretă a sănătății oamenilor, cu toate că această parte componentă a pericolului social este cea mai reală și sesizată. Pericolul social al acestor infracțiuni mai constă în încălcarea intereselor ecologice ale societății, în special în încălcarea drepturilor fiecărui om la un mediu înconjurător sănătos, în cauzarea daunei sănătății, proprietății, naturii, în subminarea respectului față de normele de drept ce asigură și protejează mediul înconjurător, în scăderea nivelului securității populației, a disciplinei ecologice etc.

O mare parte a normelor penale din domeniul mediului sunt norme de trimitere sau referire la alte texte legale (unele dintre acestea aflate chiar în alte acte normative), fapt care îngreunează considerabil activitatea de interpretare judiciară a pedepsei.

Complexitatea normativă nu este însă singurul motiv pentru care activitatea de punere în aplicare a normelor penale cu incidență în materie de mediu se desfășoară cu dificultate.

Normele incomplete cuprinse în legile din domeniu au și ele o contribuție importantă la aceasta [15].

Apărarea valorilor promovate de dreptul mediului (inclusiv pe calea mijloacelor de drept penal) apare ca fiind pe deplin îndreptățită, având în vedere importanța pe care o prezintă factorii de mediu pentru viața pe pământ, pentru lupta împotriva poluării, a deteriorării condițiilor de trai etc.

Așadar, normele de protecție a mediului intervin în cazul în care se aduce atingere unui factor de mediu fără ca, în mod necesar, să existe o vătămare suferită de victime identificabile.

Infracțiunile ecologice vizează atingeri aduse indivizilor sau bunurilor lor, unor comunități restrânse, dar mai ales omenirii în ansamblul său, intereselor generale ale societății [16].

Astfel, obiectul infracțiunilor ecologice reprezintă un conglomerat complicat de relații sociale faptice, formele lor legale și expresia materială a lor.

Realizarea rațională și în corespundere cu prevederile legislației ecologice a acestor relații asigură activitatea vitală a omului, folosirea de către dânsul a mediului înconjurător ca o bază nemijlocită de existență în vederea satisfacerii necesităților sociale și garantează securitatea și siguranța lui.

În literatura de specialitate, s-au conturat mai multe păreri cu privire la obiectul infracțiunii ecologice.

Astfel, unii penaliști consideră că obiectul juridic generic al infracțiunilor ecologice îl formează relațiile sociale cu privire la integritatea mediului [17].

A mai fost expusă opinia că obiectul infracțiunii ecologice sunt înseși bogățiile naturale, interesele naționale în sfera pescuitului, vânătorii și ale altor îndeletniciri, modul de folosire a bogățiilor naturale, dreptul constituțional al cetățenilor la un mediu înconjurător benefic [18].

Într-o altă opinie, s-a susținut că obiectul infracțiunii ecologice îl reprezintă echilibrul ecologic, adică capacitatea mediului înconjurător de a se regenera, potențialul resurselor naturale, cât și dreptul constituțional al fiecărui cetățean la un mediu înconjurător sănătos [19].

În opinia noastră, problema obiectului infracțiunilor ecologice este una din cele mai complicate probleme care se tratează diferit în teoria dreptului penal.

Regula de bază constă în aceea că obiectul infracțiunii îl constituie relațiile sociale apărute de normele de drept penal.

Totuși, acest postulat general nu împiedică unii cercetători din dreptul penal să dea diverse caracteristici structurii și conținutului obiectului infracțiunii, să considere că obiectul juridic generic (de grup) și obiectul juridic special pot uneori să coincidă, iar la determinarea obiectului juridic special, sintagma „relații sociale” să o înlocuiască cu așa noțiuni, cum sunt: „proprietate”, „interes” etc., adică să se asimileze cu ele.

Aceștia susțin că conceptul infracțiunilor ecologice presupune, în primul rând, elucidarea noțiunii relațiilor ecologice. Acestea formează unitatea a trei direcții ale activităților umane:

- Privitor la protecția conservativă a naturii;
- Privitor la folosirea rațională a bogățiilor naturale ca una din metodele de protecție a ei;
- Privitor la păstrarea și regenerarea condițiilor calitative naturale ale activității vitale a omului (protecția de impurificare, poluare a mediului înconjurător, a influențării sonore, vibratorii, încălzirii etc., asupra lui), incluzând asigurarea securității ecologice, îmbunătățirii și reproducerii mediului înconjurător și a resurselor sale.

Din aceste considerente, s-a susținut că obiectul juridic generic al infracțiunilor ecologice reprezintă relațiile din domeniul asigurării securității publice și a sănătății populației, iar obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale complexe, apărute de legea penală, privitor la folosirea rațională a resurselor naturale, păstrarea unui mediu înconjurător calitativ, ce influențează pozitiv asupra omului și altor vietăți ale mediului natural, asigurarea securității ecologice a populației [20].

Privitor la subiectele abordate *supra*, considerăm următoarele:

Obiectul juridic generic al infracțiunilor ecologice îl constituie relațiile sociale protejate de legea penală cu privire la folosirea rațională a resurselor naturale, protejarea mediului înconjurător sănătos pentru oameni și alte ființe vii, asigurarea disciplinei ecologice și a securității populației.

Obiectul juridic special al infracțiunilor ecologice îl constituie relațiile sociale cu privire la protejarea și folosirea rațională a anumitor tipuri și forme de resurse naturale și asigurarea securității ecologice a populației. De exemplu, obiectul juridic special al vânătorii ilegale (art.233 Cod penal) îl constituie relațiile sociale cu

privire la protecția și folosirea rațională a animalelor și păsărilor sălbatice [21].

Un semn important al obiectului infracțiunilor ecologice îl constituie **obiectul material** al acestor infracțiuni.

Obiectul material al acestor infracțiuni îl constituie diferite componente ale mediului natural, cum ar fi animalele și păsările sălbatice, peștii, flora (arborii, arbuștii, pomușoarele etc.), apa, pământul etc.

Aceste componente nu sunt desprinse de condițiile naturale de existență a lor prin activitățile de muncă anterioare ale omului, se află în stare de existență naturală, sălbatică (de exemplu, copacii din păduri, animalele sau păsările sălbatice în starea lor liberă și naturală, peștii din râurile naturale etc.) și de aceea nu constituie proprietate.

De exemplu, tăierea ilegală a copacilor din pădurile naturale și însușirea lemnului va constitui doar componenta de infracțiune prevăzută de art.231 Cod penal (tăierea ilegală a vegetației forestiere), fără a fi necesară calificarea și ca infracțiune contra patrimoniului [22].

Obiecte materiale ale infracțiunilor ecologice pot fi, de asemenea, și elementele mediului natural care, deși au acumulat în sine rezultatul unor anumite activități de muncă ale oamenilor, rămân în mediul natural sau care sunt introduse în mediul natural pentru a îndeplini funcțiile de restabilire și reproducere (de exemplu, creșterea artificială a puietului de pești și emisia lor în râurile naturale pentru a restabili balanța naturală etc.). Anume după obiectul material infracțiunile ecologice se deosebesc de infracțiunile contra patrimoniului.

Astfel, *considerăm că obiectul material al infracțiunilor ecologice* îl constituie acele obiecte naturale, care se găsesc în legătură ecologică naturală cu mediul înconjurător. Dacă această legătură se întrerupe, suntem în prezența altor infracțiuni, de altă categorie, care nu sunt infracțiuni ecologice.

De exemplu, sustragerea masei lemnoase din păduri care a fost tăiată și pregătită de către lucrătorii silvici, sustragerea peștelui din gospodăriile piscicole, specializate în creșterea peștelui pentru comercializare, nimicirea animalelor domestice sau altor animale din zooparcuri etc.

Privitor la *obiectul material al infracțiunilor ecologice, în sens larg*, considerăm că acesta îl constituie mediul natural în întregime, deoarece toate părțile lui componente se află între ele într-o interacțiune și influență reciprocă și formează un ecosistem unic, iar în limitele unor teritorii ale uscatului sau bazinelor de apă formează o comunitate unică de organisme, plante etc., – biogeocenoza [23], adică complexul natural în cazul căruia biocenoza și biotopul se condiționează reciproc; ecosistemul.

Astfel, cauzarea de daune unei părți a ecosistemului imediat se reflectă asupra stării altor părți componente ale ecosistemului.

În doctrina penală s-a mai susținut că, în afară de obiect material, ***infracțiunile ecologice mai au și obiect imaterial***.

Astfel, aerul atmosferic constituie obiectul imaterial al infracțiunilor specificate la art.223; alin.(1) și lit. c) alin.(2) art.224; art.226, 227 și 230 Cod penal. Datele

cu privire la avariile cu poluare excesivă a mediului, cu poluare radioactivă, chimică, bacteriologice sau cu alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației, ori despre starea sănătății populației, afectată de poluarea mediului constituie obiectul imaterial principal al infracțiunii prevăzute de art.225 Cod penal [24].

Latura obiectivă a infracțiunilor ecologice se realizează, de regulă, prin acțiuni sau inacțiuni, care constau din încălcarea regulilor de protecție a mediului înconjurător, a siguranței ecologice, a folosirii raționale a naturii; survenirea consecințelor prejudiciabile prevăzute de legea penală (cauzarea daunelor mediului înconjurător sau sănătății populației); raportul de cauzalitate dintre ele. De exemplu, art.223 Cod penal incriminează încălcarea cerințelor securității ecologice care au provocat a) mărirea esențială a nivelului radiației; b) daune sănătății populației; c) pieirea în masă a animalelor; d) alte urmări grave etc.

Comportamentul ilegal în cazul infracțiunilor ecologice se exprimă prin încălcarea normelor legislației ecologice, cerințelor, regulilor, normativelor reglementate de această legislație cu privire la folosirea rațională a resurselor naturale și protecția mediului înconjurător natural.

Faptele infracționale, în cazul dat, se pot realiza atât prin acțiuni active, cum ar fi, de exemplu, vânatul ilegal, cât și prin inacțiuni, adică prin neexecutarea anumitor obligații sau prin nerespectarea anumitor reguli, cum ar fi, de exemplu, neîndeplinirea obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice (art.226 Cod penal) etc.

„Dauna ecologică” este considerată ca fiind acea vătămare care aduce atingere tuturor factorilor de mediu, sub o formă sau alta, cu efecte ireversibile și cu consecințe greu de stabilit. Noțiunea de daună ecologică include prejudiciile cauzate mediului natural și artificial, protejate din punct de vedere juridic [25].

Prin daună ecologică a faptelor infracționale se înțelege cauzarea daunei mediului natural înconjurător, în genere, cât și unor subiecți ai mediului natural sau omului, și crearea unui pericol real de cauzare a unei asemenea daune.

Astfel, dauna ecologică constituie un semn principal al infracțiunilor ecologice. El se manifestă prin poluarea mediului natural înconjurător, distrugerea sau degradarea obiectelor naturale, încălcarea echilibrului ecosistemelor etc.

În consecință, dauna ecologică este îndreptată împotriva intereselor societății într-un mediu înconjurător sănătos, adică împotriva sănătății omului și a bunăstării genetice a viitoarelor generații de oameni.

Astfel, cauzarea de daune sănătății populației prin comiterea infracțiunilor ecologice se realizează nemijlocit prin înrăutățirea sau distrugerea mediului natural înconjurător ca loc de trai al oamenilor.

Infracțiunile ecologice care cauzează daune mediului natural înconjurător sau sănătății oamenilor, în majoritatea lor, sunt infracțiuni cu componente de infracțiune materiale.

La această categorie de infracțiuni se atribuie infracțiunile prevăzute de art.227 CP (poluarea soluului), art.231 CP (tăierea ilegală a vegetației forestiere), art.233 CP (vânatul ilegal) etc.

Totuși, din rândul infracțiunilor ecologice fac parte și infracțiuni cu componente formale, pentru comiterea cărora este îndeajuns comiterea doar a faptei infracționale, fără ca să fie necesară survenirea daunelor materiale, cum ar fi, de exemplu, art.224 CP (Încălcarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice), care se consumă din momentul comiterii acestor fapte care creează pericolul cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului.

Prin crearea pericolului cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului se subînțelege apariția unei așa situații sau a unor așa circumstanțe, care ar fi dus la consecințele dăunătoare prevăzute de lege, dacă n-ar fi fost întrerupte la timp de măsurile luate sau de alte circumstanțe care nu depind de voința celui care a cauzat așa situații.

Cu privire la *victima daunei ecologice* în literatura juridică de specialitate [26] au existat controverse, respectiv, dacă victima unei asemenea daune este mediul sau omul. Există opinii după care mediul este considerat cauza poluării și nicidecum victima pagubelor; alți autori consideră că dauna ecologică este provocată mediului de către om.

Daunele ecologice, chiar dacă nu sunt cauzate direct persoanelor umane, sunt cauzate mediului care le înconjoară, factorilor de mediu și, implicit, deținătorilor acestora, cărora le revine sarcina probei (pagubei ecologice, poluatorului și raportului de cauzalitate).

Victima prejudiciului ecologic, se apreciază că este mediul [27], deoarece specificul răspunderii civile în dreptul mediului constă în faptul că prejudiciul este cauzat mediului, deoarece dacă prejudiciul ecologic ar fi creat omului și bunurilor sale, s-ar angaja instituția răspunderii civile delictuale proprie dreptului civil, fără particularități. Deși daunele ecologice se răsfrâng în cele din urmă asupra omului, raportul de cauzalitate este cel dintre fapta ilicită și modificarea adusă mediului, indiferent dacă aceasta a condus sau nu la prejudicierea unor persoane. Tocmai în aceasta constă specificul răspunderii pentru prejudiciile cauzate mediului.

Prejudiciile ecologice pot fi cauzate factorilor naturali sau artificiali și în funcție de gravitatea lor se grupează în: *deteriorări ale mediului și dezastre ecologice*.

Victimă, de exemplu, a poluării, este titularul unui drept sau interes, care reclamă o vătămare a integrității sale fizice, a unui interes de natură patrimonială sau care acționează ca gestionari sau apărători ai unor elemente de mediu (ONG).

Victima poluării are dreptul la repararea integrală a prejudiciului ecologic suferit, ceea ce implică o echivalență între paguba cauzată și repararea acesteia.

De exemplu, poluatorul mediului poate fi, în termeni generali, orice persoană fizică sau juridică, precum și natura. În termeni juridici, poluator al mediului este acea persoană care a cauzat prejudiciu mediului și care răspunde juridic pentru consecințele negative ale faptelor sale (acțiuni-inacțiuni) produse mediului.

Ca subiect al raportului juridic de mediu, poluatorul este acea persoană care răspunde atât pentru pagubele cauzate prin poluare (în calitate de poluator), cât și

pentru faptele de încălcare a normelor juridice de mediu, fără consecința poluării (în calitate de subiect de drept).

Există mai multe căi fundamentale de evaluare a daunelor ecologice:

- evaluarea pagubelor ecologice cauzate integrității persoanelor și bunurilor lor sau activităților comerciale;
- evaluarea pagubelor aflate în afara circuitului civil;

- evaluarea daunelor ecologice prin negocierea acestora dintre reprezentanții statului, poluatorului, victimelor etc.

Repararea pagubelor ecologice este o operațiune dificilă și complexă ce nu se poate asigura de fiecare dată complet și perfect, deoarece:

- prejudiciul nu este reparabil întotdeauna în natură;
- sursa poluării este de multe ori imprecisă și din acest motiv autorul poluării nu se poate identifica.

Repararea daunelor ecologice presupune în prealabil:

- stabilirea responsabilului (persoană fizică sau juridică, instituție sau autoritate publică);

- identificarea victimei poluării;

- stabilirea modalității de reparare a prejudiciului ecologic cauzat.

Stabilirea unei legături de cauzalitate între poluare și paguba rezultată este dificilă, deoarece de cele mai multe ori paguba, vătămarea se produce mai târziu, fapt pentru care, în acest sens, se instituie o prezumție a probabilității legăturii cauzale.

Legătura de cauzalitate este dificil de stabilit adesea și datorită pluralității surselor potențiale de prejudiciu ecologic, și mai ales datorită caracterului acestora.

Astfel, problema cauzalității și, respectiv, cea a determinării poluatorului este dificilă și pentru că paguba ecologică poate fi consecința mai multor fapte ale aceleiași persoane, sau poate fi consecința unui sistem de acțiuni-inacțiuni exercitate de mai multe persoane, caz în care se pune problema identificării și individualizării acestora.

Latura obiectivă a unor infracțiuni ecologice, pe lângă semnele principale, mai are și **semne facultative**, cum ar fi, de exemplu, **locul**: la art.224 CP, zona situației ecologice excepționale sau zona unei calamități speciale; la art.231 CP, – fondul silvic sau fondul ariilor naturale protejate de stat, iar la art.233 CP – locurile interzise; **timpul**: art.233 CP, perioada interzisă, **modul sau metoda**: art.234 CP, – utilizarea substanțelor explozive și otrăvitoare sau a altor mijloace de nimicire în masă a faunei etc., care la componentele de infracțiune sus-indicate sunt obligatorii.

Unul din semnele principale ale **laturii subiective** a infracțiunilor ecologice îl constituie vinovăția.

Componentele infracțiunilor ecologice se caracterizează atât prin vinovăție intenționată, cât și prin cea imprudentă.

Multe infracțiuni ecologice se săvârșesc doar cu **intenție directă**, cum ar fi, de exemplu: art.231 CP (tăierea ilegală a vegetației forestiere), art.233 CP (vânatul ilegal), art.234 CP (îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatare ale apelor) etc.

Din imprudență se săvârșesc infracțiunile prevă-

zute de art.226 CP (neîndeplinirea obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice), art.232 CP (distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere) etc.

Subiect al infracțiunilor ecologice poate să fie persoana fizică, responsabilă, care a împlinit vârsta respectivă prevăzută de legea penală (vezi art.21, 16 CP).

Unele infracțiuni se săvârșesc de **subiecți speciali**, cum ar fi:

la art.233 CP – persoanele responsabile de proiectarea, amplasarea, construirea sau punerea în exploatare a construcțiilor industriale, agricole, științifice;

la art.225, 226 CP – persoana cu funcții de răspundere ori altă persoană care gestionează o organizație;

la art.231 CP – persoana responsabilă de protecția și paza vegetației forestiere etc.

Persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător poate purta răspundere penală pentru oricare din infracțiunile ecologice, prevăzute la art.223-235 CP.

Răspunderea penală a persoanei juridice care desfășoară activitate de întreprinzător nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea ecologică săvârșită (a se vedea art.21 alin.(5) CP).

În **dependență de obiectul juridic special**, infracțiunile ecologice se împart în două grupe: **infracțiuni ecologice cu caracter general și infracțiuni ecologice cu caracter special**.

Din **infracțiunile ecologice cu caracter general** fac parte: Încălcarea cerințelor securității ecologice (art.223 CP); Încălcarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice (art.224 CP); Tăinuirea de date sau prezentarea intenționată de date neautentice despre poluarea mediului (art.225 CP); Neîndeplinirea obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice (art.226 CP).

Din **infracțiunile ecologice cu caracter special** fac parte: Poluarea solului (art.227 CP); Încălcarea cerințelor de protecție a subsolului (art.228 CP); Poluarea apei (art.229 CP); Poluarea aerului (art.230 CP); Tăierea ilegală a vegetației forestiere (art.231 CP); Distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere (art.232 CP); Vânatul ilegal (art.233 CP); Îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatare ale apelor (art.234 CP); Încălcarea regimului de administrare și protecție a fondului ariilor naturale protejate de stat (art.235 CP) [28].

Cât privește tipologia infracțiunilor ecologice, în doctrină s-a expus și opinia, pe care noi o împărtășim, că acestea se împart în următoarele tipuri:

1) Infracțiuni prin care se încalcă obligațiile ce revin reprezentanților autorităților, persoanelor fizice și juridice, în legătură cu activitățile lor economice și sociale cu impact asupra mediului (art.223-226 CP);

2) Infracțiuni prin care se aduce atingere protecției resurselor naturale (art.227-230 CP);

3) Infracțiuni prin care se încalcă regimul impus ecosistemelor terestre (art.231 și 232 CP);

4) Infracțiuni prin care se aduce atingere conservării biodiversității faunei (art.233 și 234 CP);

5) Infracțiuni prin care se încalcă regimul ariilor naturale protejate de stat (art.235 CP) [29].

Referințe:

1. Vancea St. *Curs de ecologie generală*. Iași, 1972, p. 17.
2. Toniuc N., Boșcaiu N., Filipescu Al. *Ocotirea naturii în prezent și în perspectivă*. În: *Ocotirea naturii și a mediului înconjurător*, 1975, nr. 2, p.126.
3. Lupan E. *Dreptul mediului. Partea generală. Tratat elementar*. Vol. I. București: Lumina Lex, 1996, p. 12.
4. Florea Corint Ionuț. *Dreptul mediului. Răspunderea penală*. Oradea, 2012.
5. *Codul penal*, adoptat prin Legea din 24 martie 1961. În: *Veștile RSSM*, 1961, nr. 10 art.41; Cuant, Chișinău, 1997.
6. Gorunescu Mirela. *Sistematizarea incriminărilor din domeniul protecției mediului*. În: *Revista de Drept Penal*, Romania, nr. 4/2002, p. 62.
7. Джунусова Д.Н. *Экологическая преступность и ответственность за экологические преступления*. Москва: Академия Естествознания, 2012.
8. Manta Claudiu. *Infracțiunile în domeniul mediului. Privire generală*. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria Științe Juridice*, nr. 2/2009, p. 125.
9. Lupan Ernest. *Dreptul mediului*. Vol. II. București: Lumina Lex, 1996, p. 371.
10. Marinescu Daniela. *Tratat de dreptul mediului*. București: Universul Juridic, 2008, p. 679.
11. Matharan X. *La justice penale de l'environnement*. În: *Les Charises de la securite interieure*, 1992, no. 9, p.131, citat de Mirela Gorunescu în articolul *Infracțiunea de mediu – Infracțiune contra dezvoltării durabile*. În: *Dreptul*. București, nr. 11/2003 anul XIV, seria a III-a, p. 134.
12. Manta Claudiu. *Op.cit.*, p. 126.
13. Кудрявцев В.Н. и др. *Социальные отклонения*. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Юридическая литература, 1989.
14. Кудрявцев В.Н. *Социальные деформации (причины, механизмы и пути преодоления)*. Москва, 1992.
15. Gorunescu Mirela. *Protecția juridico-penală a mediului*. *Dreptul*, nr.10/2003, p. 159.
16. Manta Claudiu. *Op.cit.*, p. 127-128.
17. Brînză S., Stati V. *Drept penal. Partea specială*. Vol. I, Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 919.
18. Ляпунов Ю.И. *Уголовно-правовая охрана природы органами внутренних дел*. Москва: ИНФРА-М, 2005 367 с.; Плешаков А.И. *Уголовно-правовая борьба с экологическими преступлениями*. Автореф. докт. юрид. наук. Москва, 48 с.
19. Лопашенко Н.А. *Экологические преступления: Комментарий к главе 26 УК РФ*. Москва: Юридический центр Пресс, 2002. 800 с.
20. Данилов Е.П. *Уголовный кодекс Российской Федерации: Комментарий. Судебная практика. Справочные материалы*. Москва: КНОРУС, 2004, с. 541.
21. Brînză S., Ulianoschi X., Stati V., Țurcanu I., Grosu V. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Cartier juridic, 2005, p. 386.
22. Ulianoschi X. *Infracțiunile ecologice*. În: *Legea și viața*, 1995, nr.12, p.20-24.
23. Данилов Е.П. *Op.cit.*, p. 544.
24. Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 1205.
25. Lupan Ernest. *Noțiunea juridică a poluatorului mediului*. În: *Curentul juridic*, Tg-Mureș, nr.1-2/2002, p.82-87.
26. Duțu Mircea. *În legătură cu răspunderea civilă pentru daune ecologice*. În: *Dreptul*, nr.10-11/1991, p.23-32, precum și *Specificul sancțiunilor de drept al mediului*. În: *Dreptul*, nr.10-11/1994.
27. Caballero F., în *Essai sur la notion juridique de nuisance*. Paris: L.G.D.R.,1981; la p.293, definește dauna ecologică ca fiind orice pagubă cauzată direct mediului, independentă de repercusiunile sale asupra persoanelor și bunurilor.
28. Brînză S., Ulianoschi X., Stati V., Țurcanu I., Grosu V. *Op.cit.*, p. 387-388.
29. Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. I, p.1207.